

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ КОНФІСКАЦІЇ АКТИВІВ ПІДСАНКЦІЙНИХ ОСІБ ЯК ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE ASSET CONFISCATION MECHANISM FOR SANCTIONED PERSONS AS A GROUND FOR TERMINATION OF PROPERTY RIGHTS UNDER MARTIAL LAW

Кисельов В.К., аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

Національний університет «Одеська юридична академія»,

суддя

Переситський районний суд м. Одеси

Досліджено нормативне підґрунтя механізму санкційної конфіскації відповідно до Закону України «Про санкції» та розкрито його сутність як інструменту цивільної конфіскації, що не передбачає кримінальної відповідальності, а має політико-економічний характер. У статті встановлено особливості правового регулювання конфіскації активів підсанкційних осіб, що здійснюється в Україні в умовах воєнного стану.

Визначено, що конфіскація активів за санкційною процедурою є заходом, спрямованим на позбавлення осіб права власності на активи, які безпосередньо або опосередковано контролюються підсанкційними суб'єктами. Звернуто увагу на винятковий характер такої санкції, її персоналізований вплив та обмежене застосування у період дії воєнного стану.

Установлено, що провадження у справах про санкційну конфіскацію здійснюється в порядку адміністративного судочинства. Акцентовано на існуванні особливого процесуального порядку, включаючи спрощене позовне провадження та специфіку доказування.

Визначено особливе коло суб'єктів, щодо яких вирішується питання про накладення санкцій: ними можуть бути не тільки іноземні фізичні та юридичні особи, а також громадяни України. Проаналізовано доктрину «alter ego» щодо юридичних осіб, пов'язаних із державою-агресором, і вказано на застосування даного підходу в національній судовій практиці. Встановлено, що основною підставою для застосування санкцій є не громадянство суб'єкта, а характер його діяльності, яка може створювати загрозу національній безпеці.

Проведено порівняльний аналіз з процедурою стягнення необґрунтованих активів у цивільному процесі. Визначено відмінності у правовій природі, процесуальній формі та суб'єктному складі відповідних проваджень. Обґрунтовано доцільність розмежування санкційної конфіскації та класичної цивільної конфіскації, а також встановлено, що обидва механізми можуть функціонувати паралельно.

Ключові слова: санкції, блокування активів, стягнення в дохід держави активів, стягнення необґрунтованих активів, цивільний процес, адміністративне судочинство.

The article examines the legal framework for asset confiscation under sanctions in accordance with the Law of Ukraine "On Sanctions" and reveals its essence as a form of civil confiscation that does not entail criminal liability but instead serves a political and economic function. The article outlines the specific features of the legal regulation of asset confiscation from sanctioned persons as applied in Ukraine under martial law.

It is established that asset confiscation under the sanctions procedure is a measure aimed at depriving individuals of ownership rights to assets directly or indirectly controlled by sanctioned entities. The exceptional nature of this type of sanction, its individualized application, and its limited use during martial law are emphasized.

Proceedings concerning sanction-based confiscation are conducted in the framework of administrative judicial procedures. Special attention is given to the existence of a specific procedural framework, including simplified claim proceedings and distinctive evidentiary rules.

The article identifies a specific group of subjects to whom sanctions may apply, including not only foreign individuals and legal entities, but also citizens of Ukraine. The doctrine of "alter ego" in relation to legal entities affiliated with the aggressor state is analyzed, along with its application in national judicial practice. It is noted that the main criterion for applying sanctions is not the subject's citizenship, but the nature of their activities, which may pose a threat to national security.

A comparative analysis is provided between the sanctions confiscation mechanism and the procedure for recovery of unjustified assets in civil proceedings. The differences in legal nature, procedural form, and the parties involved are clearly outlined. The article justifies the importance of distinguishing between sanction-based confiscation and classical civil confiscation, concluding that both mechanisms may operate in parallel.

Key words: sanctions, asset blocking, confiscation of assets to state revenue, recovery of unjustified assets, civil procedure, administrative justice.

Постановка проблеми. Право власності в Україні є конституційно гарантованим правом (ст. 41 Конституції України), однак його реалізація може бути обмежена в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідно до ст. 64 Конституції. Санкції у вигляді примусового вилучення майна (повної конфіскації активів) є формою спеціальної підстави припинення права власності, яка передбачає позбавлення особи її майна без компенсації на підставі рішення суду. Обставини воєнного стану та загроза національній безпеці України зумовили необхідність запровадження на законодавчому рівні санкційного механізму конфіскації активів держави-агресора та осіб, чия діяльність становить загрозу національній безпеці, суверенітету й територіальній цілісності країни або сприяє терористичній діяльності: Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 року № 1644-VII з подальшими змінами [1] не встановлює виключного переліку санкцій, дозволяючи й інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим цим Законом. Однак серед основних видів санкцій, що безпосередньо пов'язані із реалізацією правомочностей власника, можна виділити блокування чи

стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тождіжні за змістом здійсненню права розпорядження ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання санкційної політики та конфіскації активів осіб, що створюють загрозу національній безпеці, останнім часом набули широкого висвітлення у науковій та експертній літературі. Зокрема, дослідження механізмів цивільної конфіскації представлено в роботах І.В. Яковюка та А.Ю. Туренка, які акцентують увагу на трансформації концепції відповідальності в контексті міжнародної безпеки та ефективності санкційних заходів. Сучасна наукова думка (дослідження Р.А. Абдуллаєва, С.О. Гриненка, Д.В. Кирилюка, О.В. Скочиляс-Павлів, Є.В. Смітюха та ін.) підтверджує доцільність впровадження механізмів санкційної конфіскації в умовах збройного конфлікту, однак зосереджує увагу на політико-правовому вимірі нетипових засобів позбавлення власності особи. Однак у приватно-правовій площині слід наголошувати на необхідності забезпечення

балансу між захистом національних інтересів і дотриманням стандартів прав людини, що випливають із положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ.

Метою дослідження є визначення процесуальних особливостей механізму конфіскації активів підсанкційних осіб в умовах воєнного стану в Україні, з'ясування його співвідношення з іншими формами цивільної конфіскації, зокрема стягненням необґрунтованих активів, а також оцінити відповідність такого механізму національним і міжнародним стандартам захисту прав людини та принципам верховенства права.

Виклад основного матеріалу. Блокування і стягнення активів обмежують майнові права та інтереси підсанкційної особи шляхом позбавлення права користування та розпорядження активом (блокування активів) або позбавлення права власності, майнових та немайнових прав (стягнення активів). Особливостями стягнення активів в дохід держави за даним законом є:

1) стягнення активів має винятковий характер і є різновидом цивільної конфіскації, оскільки особа позбавляється всього майна або його частини без права його повернення та отримання компенсації його вартості;

2) об'єктом є як активи, що належать не тільки підсанкційній особі, а й іншим суб'єктам, щодо яких підсанкційна особа може прямо чи опосередковано вчиняти дії, тотожні здійсненню права розпорядження ними;

3) суб'єктами, щодо яких застосовується стягнення, є іноземні фізичні та юридичні особи, особи під їх контролем, які сприяють країні-агресору або терористичній діяльності, у тому числі резиденти;

4) наявність спеціальних підстав стягнення активів, встановлених законом. Крім цього, передумовою конфіскації активів є попереднє накладення на активи санкції у вигляді їх блокування та можливість застосування лише в період дії правового режиму воєнного стану;

5) є персональними санкціями – спрямовані на майнові (економічні) права та інтереси підсанкційних осіб, а не на особу порушника [2];

6) здійснення провадження в порядку адміністративного судочинства, яким передбачена особлива процесуальна форма спрощеного позовного провадження (наявність позивача та відповідача з особливим статусом, порядок повідомлення відповідачів та інших учасників про відкриття та розгляд справи, а також направлення і вручення судового рішення, строки звернення до суду, розгляд та апеляційного оскарження рішення);

7) позивачем у цих справах є виключно Міністерство юстиції України, оскільки саме цей центральний орган виконавчої влади забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, у тому числі вжиття заходів щодо виявлення та розшуку активів фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України;

8) судом першої інстанції є Вищий антикорупційний суд, перегляд судового рішення здійснює Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду як суд апеляційної інстанції [3, с. 127].

У Рішенні Вищого антикорупційного суду від 20 березня 2023 року у справі № 991/1914/23 сформульовано низку підходів щодо такого санкційного інструменту позбавлення права власності:

1) хоча у національному законодавстві України зустрічаються випадки ототожнення категорій «активи» та «майно», проте, з урахуванням визначення поняття «майно», наведеного в ст. 190 Цивільного кодексу України, як окремої речі, сукупності речей, а також майнових прав та обов'язків, вбачається, що поняття «активи» за своїм змістом є більш широким та повністю включає в себе поняття «майно», але не обмежується ним. Отже,

на правовідносини, які виникають внаслідок застосування Закону України «Про санкції», розповсюджуються стандарти захисту, закріплені у статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Зокрема, дослідниками звертається увага на концептуалізацію Європейським судом з прав людини виняткових обставин, розроблену у справах, коли відсутність або часткова компенсація не вважатимуться такими, що суперечать ст. 1 Першого протоколу. Автори стверджують, що ця концептуальна основа потенційно може слугувати правовою конструкцією для розробки конфіскаційного законодавства та подальших заходів, залежно від сфери застосування та інших умов, що регулюють ці заходи [4];

2) беручи до уваги небачені за своєю жорстокістю наслідки збройної агресії Російської Федерації, яка створює пряму загрозу існуванню України як суверенної держави та відверто ігнорує резолюції Генеральної Асамблеї ООН, а також з огляду на політико-економічний характер санкції у виді стягнення активів у дохід держави, яка може бути застосована лише під час воєнного стану щодо тих осіб, які підтримують (сприяють, виправдовують, фінансують) дії держави-агресора, такий вид та обсяг втручання держави у право мирного володіння ними майном є співмірним та пропорційним до легітимної мети такого втручання. Таким чином, пропорційність втручання є оціночною категорією та завжди встановлюється у світлі конкретних обставин. В практиці країн ЄС обмежувальні заходи повинні бути спрямовані на досягнення ключових цілей, тобто демократії, захисту прав людини та верховенства права, збереження миру та міжнародної безпеки, і вони повинні бути розроблені таким чином, щоб мінімізувати гуманітарні наслідки для цільового населення. Відзначається, що до повномасштабного вторгнення в Україну у діях ЄС щодо застосування санкцій переважував гуманітарний аспект, тобто уникнення негативних наслідків запроваджених санкцій для ширшого населення. Однак безпрецедентний масштаб та глибина заходів у поєднанні з тим, як дискурсивно сформульовані їхні цілі, свідчать про те, що санкції ЄС прагнуть стати дедалі всеохоплюючими та каральними, щоб бути належною відповіддю на геополітичну загрозу Росії в Європі та світі. Хоча ЄС все ще приділяє значну увагу включенню гуманітарних винятків до своїх економічних та фінансових санкцій проти Росії та контрольованих Росією територій України, гуманітарні міркування більше не є головним міркуванням рішень щодо накладення санкцій [5];

3) виходячи з переліку дій, які наведені в Законі України «Про санкції» та за вчинення яких передбачена можливість стягнення активів певної особи в дохід держави, цим Законом не було запроваджено жодного нового діяння, а лише деталізовано перелік діянь, які за своїм змістом та направленістю підтримують акт агресії, що він на момент початку збройної агресії Російської Федерації проти України вже був заборонений на рівні міжнародного та національного законодавства всіх країн-учасниць ООН, включаючи Україну та Російську Федерацію. За таких обставин допустимою є ретроактивна дія положень Закону України «Про санкції», які набрали чинності 24 травня 2022 р., тому санкція у виді стягнення активів у дохід держави може бути застосована до особи, яка вчинила або розпочала вчинення діяння до 24 травня 2022 р.;

4) застосування санкцій не є формою юридичної відповідальності фізичних та юридичних осіб за акт збройної агресії, що виключає наявність першого пункту з «критеріїв Енгеля», а процедура застосування санкції у виді стягнення активів у дохід держави в умовах воєнного стану не сягає рівня кримінального обвинувачення, а тому не вимагає забезпечення відповідачеві за адміністративним позовом таких гарантій, які передбачені для реалізації «класичного» права на захист у кримінальному провадженні. Крім цього оскільки санкція у виді стягнення активів

у дохід держави носить не карний характер, а політико-економічний, враховуючи правову сутність санкції, як спеціального заходу правового захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави застосування одного виду санкції не може виключати можливість застосування в подальшому ідентичної чи іншої санкції відносно тієї ж особи та щодо іншого належного їй майна [6; 7];

5) з огляду на інноваційний характер санкційного законодавства України, а також його стрімкий вимушений розвиток в умовах воєнного стану судової практики перебуває на етапі формування, тому найвищий і найскладніший стандарт доведення «поза розумним сумнівом», що його застосовують у кримінальному судочинстві, вочевидь не порушить прав сторін в адміністративному процесі. Однак в інших судових справах суд допускає застосування зниженого стандарту доказування «переваги більш вагомих доказів» (*preponderance of the evidence*) або так званий баланс імовірностей (*balance of probabilities*) [8].

Як вказують І. В. Яковюк, А. Ю. Туренко, «законодавство країн Заходу про санкції передбачає низьку планку для включення осіб та компаній до санкційного списку. Через те, що російський уряд дуже тісно пов'язаний із бізнесом і це вважається загальноновизнаним фактом, можна припустити, що конкретний олігарх чи компанія отримували вигоду від уряду росії чи підтримували його політику в рамках агресії проти України. Як наслідок, таке законодавство країн Заходу дозволяє відносно легко накладати санкції на приватних осіб та компанії, заморожуючи їхні активи» [9, с. 14–15]. Обґрунтування для застосування санкцій до бізнесменів може бути менш зрозумілим, особливо там, де зв'язок підсанкційної особи з урядом значно слабший, ніж, наприклад, у випадку з державними посадовцями. З цього приводу зазначається, що причина переслідування відомих бізнесменів полягає «не в тому, що вони обов'язково роблять погані речі ... а в тому, що політична ідея полягає у залежності урядів цих країн від підтримки цих людей» [10]. З цієї ж причини, як свідчить практика судів ЄС, колишні члени уряду також можуть стати підсанкційними особами, якщо вони продовжуватимуть становити загрозу мирному врегулюванню конфлікту [11, с. 49–53].

У Рішенні Вищого антикорупційного суду від 05 березня 2025 року у справі № 991/14304/24 розглядалося питання, чи є іноземна юридична особа-відповідач, з огляду на його характер та контекст діяльності, інституційну та операційну залежність від російської федерації, суб'єктом *alter ego* російської федерації, а тому має нести відповідальність за дії російської федерації, пов'язані зі завданням істотної шкоди національній безпеці, суверенітету та територіальній цілісності України. В основу доктрини «*alter ego*» закладена концепція відсутності незалежності юридичної особи від своїх учасників. Ця доктрина застосовується, зокрема, коли юридична особа визнається так званим «другим я» її учасника та, відповідно, несе відповідальність за дії учасника. Європейським судом з прав людини визначено ключові критерії для визнання юридичної особи *alter ego* держави: правовий статус компанії (згідно з публічним чи приватним правом); характер її діяльності (публічна функція або звичайне комерційне підприємство); контекст її функціонування (наприклад, монополія або суворо регульований бізнес); її інституційна незалежність (ступінь державної власності); її операційна незалежність (ступінь державного нагляду та контролю) [12].

Однак у практиці судових органів України коло суб'єктів, до яких застосовні санкції, було розширено: Велика Палата Верховного Суду в постановках від

06 липня 2023 року у справі № 990/635/21, від 27 липня 2024 року у справі № 990/432/21, від 06 березня 2025 року у справі № 990/36/23 підтвердила, що «визначальним для застосування санкцій є саме певна діяльність, а не перелік суб'єктів, зазначених у ч. 2 Закону України «Про санкції». Тобто основним критерієм визначення підсанкційної особи є діяльність, зазначена в частині першій статті 3 вказаного Закону, а не його приналежність до громадянства України. На переконання Великої Палати Верховного Суду, характер діяльності конкретної особи (фізичної чи юридичної), яка може кваліфікуватися як реальний чи потенційний ризик для загальної безпекової ситуації в країні, превалює над ознакою суб'єктності (резидент чи нерезидент) такої особи [13; 14].

Держави-члени ЄС, як і Україна, шукають шляхи підвищення ефективності санкційного механізму, що проявляється не тільки, як було зазначено вище, зменшенні ролі гуманітарного фактору при застосуванні санкцій, а й пошуку оптимальної процесуальної форми, основа якої також вбачається у цивільній конфіскації без винесення обвинувального вироку та без попереднього засудження власника активів за злочин. Як зазначається, у поєднанні з належними гарантіями прав людини та верховенства права цивільна конфіскація може бути корисним інструментом [15]. Крім цього, постає питання уніфікації законодавства у спільному європейському правовому просторі, адже санкціоновані дії часто вчиняються у транскордонному вимірі, що вимагає спільного та стандартизованого реагування на рівні ЄС. В іншому випадку це може призвести до пошуку найвигіднішої для підсанкційних осіб системи правосуддя та певної форми безкарності, оскільки вони можуть вирішити здійснювати свою діяльність у тих державах, які передбачають менш суворі покарання за порушення.

Національний законодавець, як уже зазначалося, запроваджуючи процесуальний механізм застосування санкцій обрав віднесення таких справ до юрисдикції адміністративного судочинства, надавши повноваження щодо їх розгляду Вищому антикорупційному суду, що на думку П.І. Ковачева є проявом орієнтації на вже апробовані ефективні практики, як основу для майбутнього санкційного механізму в умовах існуючої загрози національній безпеці, спричинені країною-агресором. Прототипом чого став інший механізм цивільної конфіскації – стягнення необґрунтованих активів [16, с. 121, 123]. Натомість, процедура стягнення необґрунтованих активів в дохід держави має свої особливості, які полягають в наступному:

1) здійснення провадження в порядку цивільного судочинства;

2) особлива процесуальна форма (глава 12 розділу III ЦПК України), розгляд справи судом першої інстанції здійснюється колегією у складі трьох суддів;

3) позов подається та представництво держави в суді здійснюється прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. У справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави щодо активів працівника Національного антикорупційного бюро України, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури чи активів, набутих іншими особами в передбачених цією статтею випадках, звернення до суду та представництво держави в суді здійснюються прокурорами Генеральної прокуратури України за дорученням Генерального прокурора;

4) підставою позову є наявність у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, різниця між вартістю яких і законними доходами особи у п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб за умови, якщо така різниця не перевищує межу, встановлену статтею 368⁵ Кримінального кодексу України, або кримінальне провадження за статтею 368⁵ Криміналь-

ного кодексу України, предметом злочину в якому були ці активи, закрите на підставі п.п. 3, 4, 5, 8, 10 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України і відповідне рішення набуло статусу остаточного;

5) відповідачами є виключно фізичні особи.

Як правильно зазначає О.А. Ковальчук, законодавець повністю відступив від принципу взаємозалежності цивільної конфіскації від доведеності факту не лише вини особи у вчиненні корупційного злочину та притягнення її до кримінальної відповідальності, але і взагалі – від обов'язкової наявності факту кримінального правопорушення, що дає можливість ототожнення інституту визнання необґрунтованими активів та їх вилучення на користь держави з категорією кримінально-правових санкцій чи заходів впливу кримінально-правового характеру. Тобто, цивільна конфіскація у новій її формі повністю абстрагується від галузей кримінального та кримінального процесуального права, а її практичне застосування взагалі не передбачає наявності факту вчинення будь-якого виду правопорушення (кримінального, цивільного, адміністративного тощо) [18, с. 212].

У зв'язку з розширенням повноважень Вищого антикорупційного суду на розгляд справ як у порядку цивільного, так і адміністративного судочинства, предметом яких є активи, виникає об'єктивна потреба у нормативному впорядкуванні та уніфікації процесуальних норм, що регулюють відповідні провадження. Такий підхід сприятиме усуненню колізій між різними процесуальними режимами, забезпеченню належного захисту прав сторін, підвищенню передбачуваності судових рішень, а також формуванню сталої та послідовної правозастосовної практики.

Цивільна процесуальна форма має багато переваг: на відміну від кримінального процесу діє знижений стандарт доказування балансом ймовірностей відсутність вимоги встановлювати вину відповідача. Цивільна конфіскація не має на меті накладення кримінального покарання, а радше виконує превентивні, репаративні та стримуючі функції, оскільки вона позбавляє особу капіталу для майбутньої злочинної діяльності, позбавляє особу вигоди від злочинних доходів, ускладнює вчинення злочину та збільшує ймовірність виявлення/засудження [17, с. 380–381]. У цивільному процесі вже сформована практика щодо розгляду майнових спорів, включно з питаннями добросовісності набуття, права власності, вилучення майна тощо, що сприятиме передбачуваності судових рішень у справах, пов'язаних із санкціями, що зменшує ризик свавілля.

Враховуючи також і те, що питання застосування санкцій також зводиться до приватно-правових наслідків для особи-відповідача, слід підтримати пропозицію П.І. Ковачева щодо віднесення справ про цивільну конфіскацію за наслідками застосування санкцій, передбаченої п. 11 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції» до сфери

цивільної юрисдикції, які мають розглядатись за правилами цивільного судочинства, аналогічно тому як це має місце при регламентації процедур цивільної конфіскації необґрунтованих активів [16, с. 123; 19, с. 185].

Висновки. Припинення права власності за результатом застосування санкцій є результатом поєднання дії двох правових режимів: санкційного режиму, передбаченого Законом України «Про санкції», яким встановлюється можливість застосування санкції у вигляді блокування активів (тимчасове обмеження права користування та розпорядження) та повної конфіскації активів, як виняткового заходу впливу, та правового режиму воєнного стану, який дозволяє державі застосовувати особливі заходи захисту національної безпеки, зокрема щодо обмеження чи припинення майнових прав суб'єктів, що становлять загрозу суверенітету. Санкції, передбачені Законом України «Про санкції», у воєнний період трансформуються з політико-правового засобу впливу на інструмент припинення права власності. Такий механізм спрямований на захист державного суверенітету та є прикладом застосування публічного інтересу в умовах правового режиму воєнного стану.

Проведення про застосування санкцій у вигляді конфіскації майна та провадження про стягнення необґрунтованих активів у дохід держави мають різну правову природу, мету та процедури, хоча і здійснюються тим самим судовим органом, однак в порядку різних видів судочинства. Санкційне провадження, передбачене Законом України «Про санкції», є інструментом забезпечення національної безпеки, що застосовується до осіб, діяльність яких створює загрозу суверенітету та територіальній цілісності України, у тому числі у воєнний час. Його головною метою є позбавлення таких осіб активів, включаючи ті, якими вони можуть користуватися опосередковано.

Суб'єктами, до яких є застосовними санкції у вигляді конфіскації активів, є не лише фізичні та юридичні особи-нерезиденти, безпосередньо пов'язані з державою-агресором, а й ті, хто опосередковано (через корпоративні структури чи інших осіб) має контроль над активами або здійснює діяльність, що підтримує агресію, тероризм чи загрожує безпеці України. Судова практика поширює санкційні інструменти також і на громадян України, визначальним критерієм для застосування санкцій є характер діяльності особи, а не її громадянство чи форма власності. Це означає, що під санкції можуть потрапити як резиденти, так і нерезиденти, якщо їхні дії прямо чи опосередковано спрямовані на підрив національної безпеки.

Правова природа конфіскації активів у межах санкційного провадження є цивільно-правовою за своєю суттю, однак не тотожною процедурі стягнення необґрунтованих активів. Обидва інструменти мають окремі підстави, правові режими та цілі застосування, але можуть функціонувати паралельно як складові системи економічної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18>.
2. Кологойда О. Блокування і стягнення активів підсанкційних осіб. *Право України*. 2024. № 9. С. 28–49. DOI: <https://doi.org/10.33498/loou-2024-09-028>.
3. Дуліба Є., Матвійчук А., Масний М. Особливості провадження у справах про застосування санкцій про стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 2. С. 124–132. DOI: <https://doi.org/10.35774>.
4. Stejskal P., Faix M. Sanctions from the Perspective of the Right to Property. Confiscation of Assets. In: Šturma, P. (eds) *International Sanctions and Human Rights*. Springer, Cham. 2024. P. 155–175. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-69019-8_9.
5. Meissner Katharina, Graziani Chiara. The transformation and design of EU restrictive measures against Russia. *Journal of European Integration*. 2023. Volume 45. Issue 3: Transformation of Europe after Russia's Attack on Ukraine. P. 377–394. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2190105>.
6. Постанова Вищого антикорупційного суду від 02 грудня 2024 року у справі № 991/9618/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123749144>.
7. Постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 23 січня 2025 року у справі № 991/9618/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124859027>.

8. Рішення Вищого антикорупційного суду від 20 березня 2023 року у справі № 991/1914/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109643500>.
9. Яковюк І., Туренко А. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. *Проблеми законності*. 2023. №161. С. 6–29. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.277365>.
10. Moran Niall. Judicial scrutiny and EU Sanctions against individuals. Expanded listing criteria, limited safeguards and scrutiny. *Verfassungsblog*. 20 December 2022. URL: <https://verfassungsblog.de/judicial-scrutiny-and-eu-sanctions-against-individuals>.
11. Nanopoulos Eva. The Juridification of Individual Sanctions and the Politics of EU Law. Oxford. Hart Publishing, 2019. DOI: 10.5040/9781509909780.
12. Рішення Вищого антикорупційного суду від 05 березня 2025 року у справі № 991/14304/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125741922>.
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 990/41/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933383>.
14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 липня 2023 року у справі № 9901/635/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516539>.
15. Papp Roland, Sichevliuk Nataliia. Dirty Russian Money in Favor of Ukraine: Plans on How to Do It in Europe. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/dirty-russian-money-in-favor-of-ukraine-plans-on-how-to-do-it-in-europe>.
16. Ковачев П. І. Проблематика предметної юрисдикції справ про цивільну конфіскацію активів за наслідками застосування санкцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 86. Том 2. С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.19>.
17. Collins M., King C. The disruption of crime in Scotland through non-conviction based asset forfeiture. *Journal of Money Laundering Control*. 2013. Vol. 16 No. 4, P. 379–388. URL: <https://doi.org/10.1108/JMLC-07-2013-0023>.
18. Ковальчук О. А. Юридична природа інституту визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 208–214. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303192>.
19. Сkochилас-Павлів О. В. Здійснення адміністративного судочинства вищим антикорупційним судом у справах про застосування санкцій. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 182–186. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.27>.